

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Elišky Cihlářové a soudců JUDr. Jaroslava Hubáčka a JUDr. Karla Šimky v právní věci žalobce: **P. Č**, bytem B. 109, Č.B., proti žalovanému: **Jihočeská vědecká knihovna České Budějovice**, se sídlem Na Sadech 26 - 27, České Budějovice, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 28. 8. 2008, č. j. 10 Ca 24/2008 - 49,

t a k t o :

- I.** Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II.** Žádný z účastníků **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Krajský soud v Českých Budějovicích usnesením ze dne 28. 8. 2008, č.j. 10 Ca 24/2008 49, nepřiznal žalobci (dále jen „stěžovatel“) osvobození od soudních poplatků v řízení o žalobě na ochranu proti nečinnosti Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích ohledně jeho žádosti o poskytnutí informací, kterou se mimo jiné domáhá zpřístupnění energetického auditu budov knihoven. V odůvodnění usnesení krajský soud uvedl, že osvobození od soudních poplatků lze přiznat jen tomu účastníkovi řízení, který doloží, že nemá dostatečné prostředky (§ 36 odst. 3 s. ř. s. Stěžovatel doložil potvrzení, že je příjemcem dávky v hmotné nouzi, ale to bylo využitelné pouze do konce července 2008 pro účely zdravotního pojištění. Z tohoto potvrzení však vůbec není zřejmé, v jaké výši je tato dávka stěžovateli poskytována. Z dalších písemností předložených stěžovatelem není ani zřejmé, zda mu nejsou poskytovány další dávky sociální povahy. Stěžovatel tedy nedoložil ani potvrzením Městského úřadu v Poličce ze dne 1. 7. 2008 o pobírání uvedené dávky a proškrtaným potvrzením o majetkových poměrech, že nemá dostatečné prostředky k zaplacení soudního poplatku. Jelikož byl poučen o důsledcích neprokázání zákonných podmínek uvedených v ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s., krajský soud nevyhověl jeho další žádosti o osvobození od soudních poplatků.

Proti tomuto usnesení krajského soudu podal stěžovatel kasační stížnost, kterou obsahově opřel o ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. V kasační stížnosti namítal, že krajský soud nerozlišuje mezi prokázáním a doložením nějaké skutečnosti a svévolně zaměňuje platnost

a účinnost listiny. Nepřípustně tak odmítá provést důkaz listinou, kterou soudu předložil a fakticky vymáhá vyplnění formuláře vzoru 060, ačkoliv i obsahem tohoto vzoru jsou prohlášení žadatele o pravdivosti všeho, co je tam uvedeno. Krajský soud vystupuje v roli kontrolora či vyšetřovatele, jako by se osvobozením poskytovalo plnění, jež by nebylo odejmutelné v průběhu řízení. S. ř. s. vyžaduje od žadatele jen doložení nedostatku prostředků a soudci pak ukládá povinnost učinit si úsudek o zákonných podmínkách pro individuální osvobození žadatele od soudních poplatků. Krajský soud učinil závěr, že stěžovatel jako žadatel o osvobození od soudních poplatků nedoložil nedostatečnost prostředků. Jediným úsudkem, který vyplývá z napadeného usnesení je však závěr, že krajskému soudu je neznámá výše státního příspěvku v hmotné nouzi a že popírá platnost listiny, jež je uložena u správy tohoto soudu. Proto stěžovatel navrhl, aby Nejvyšší správní soud zrušil napadené usnesení krajského soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení s tím, aby mu bylo přiznáno osvobození od soudních poplatků.

Nejvyšší správní soud přezkoumal na základě kasační stížnosti napadené usnesení v souladu s ustanovením § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s., vázán rozsahem a důvody, které uplatnil stěžovatel v podané kasační stížnosti, a přitom sám neshledal vady uvedené v odst. 3, k nimž by musel přihlídnout z úřední povinnosti.

Ze spisu vyplývá, že krajský soud usnesením ze dne 3. 3. 2008, č. j. 10 Ca 24/2008-15, zamítl žádost stěžovatele ze dne 13. 2. 2008 o osvobození od soudních poplatků v řízení o žalobě na ochranu proti nečinnosti Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích. Krajský soud tak rozhodl proto, že stěžovatel neprokázal své majetkové poměry, které jsou nutné pro rozhodnutí o žádosti o osvobození od soudních poplatků. Rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 6. 2008, č. j. 7 Ans 2/2008-35, který nabyl právní moci dne 11. 8. 2008, byla kasační stížnost podaná stěžovatelem proti tomuto usnesení zamítnuta. Poté byl usnesením krajského soudu ze dne 4. 8. 2008, č. j. 10 Ca 24/2008-41 stěžovatel vyzván, aby do 7 dnů od doručení tohoto usnesení zaplatil soudní poplatek ve výši 2000 Kč s poučením, že pokud této výzvě nevyhoví, bude řízení zastaveno. Usnesení bylo stěžovateli doručeno dne 11. 8. 2008 a podáním z téhož dne stěžovatel požádal opětovně o osvobození od soudních poplatků. Krajský soud měl k dispozici kopii potvrzení Městského úřadu Polička, odboru sociálních věcí a zdravotnictví, o poskytnutí dávky pomoci v hmotné nouzi-příspěvku na živobytí ze dne 1. 7. 2008, č. j. 4482/2008, kterou uložil stěžovatel dne 24. 7. 2008 u tohoto soudu, a z něho zjistil, že stěžovatel je od 1. 7. 2008 příjemcem příspěvku na živobytí - dávky pomoci v hmotné nouzi a že toto potvrzení se vydává pro zdravotnická zařízení, kterým se hradí regulační poplatky, s platností 30 dnů ode dne data vydání. Krajský soud pak zaslal stěžovateli tiskopis Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech se žádostí o jeho vyplnění a zaslání zpět. Dne 28. 8. 2008 stěžovatel doručil krajskému soudu toto „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech“. V tomto tiskopise bez dalšího proškrtnl rubriku II. (příjmy z pracovního-obdobného poměru, kde pouze uvedl, že není zaměstnán z důvodů snížené schopnosti pro pracovní zařazení), III. (příjmy z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr), IV. (příjmy z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti), V. (příjmy z hmotného a sociálního zabezpečení), VI. (další příjmy), VII. (osobní majetek), VIII. (výdělkové a majetkové poměry manžela žadatele), IX. (závazky, kde uvedl, že dluhy nesděljuje) a v rubrice X. (jiné okolnosti, které by mohly mít vliv na osvobození) odkázal na čestné prohlášení ze dne 13. 2. 2008 a aktuální listinu uloženou u správy krajského soudu dne 24. 7. 2008. Následně o žádosti o osvobození rozhodl krajský soud napadeným usnesením.

Nejvyšší správní soud považuje především za nezbytné uvést, že netrval, pokud jde o podmínky řízení o kasační stížnosti, na zaplacení soudního poplatku a ani na povinném zastoupení stěžovatele advokátem. Osvobození od soudních poplatků i právo na bezplatné zastoupení se váže k posouzení poměrů konkrétního žadatele. Nesplnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků přitom vylučuje i právo na bezplatné zastoupení

(§ 35 odst. 8 s. ř. s.). Za situace, kdy předmětem kasačního přezkumu je usnesení, jímž byla zamítnuta žádost o osvobození od soudních poplatků, by trvání jak na podmínce uhrazení soudního poplatku za kasační stížnost, tak i na podmínce povinného zastoupení, znamenalo jen další řetězení téhož problému. Trvání na těchto podmínkách, vzhledem ke specifické povaze napadeného usnesení, by vedlo k popření cíle, jež účastník podáním žádosti sledoval a k popření vlastního smyslu řízení o kasační stížnosti, v němž má být zkoumán závěr o tom, zda účastník měl být od soudních poplatků osvobozen či nikoliv (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 9. 2007, č.j. 9 As 43/2007 - 77, dostupný na www.nssoud.cz).

Konstantní judikatura Ústavního soudu vyslovila závěr, že „rozhodnutí o tom, zda jsou splněny zákonem stanovené předpoklady pro přiznání osvobození od soudních poplatků, spadá výhradně do rozhodovací sféry obecných soudů a s ohledem na ústavně zaručený princip nezávislosti soudů (čl. 82 Ústavy České republiky) Ústavnímu soudu nepřisluší přehodnocovat závěry, ke kterým obecný soud při zvažování důvodnosti uplatněného nároku dospěl. Přiznané osvobození od soudního poplatku navíc může být kdykoliv za řízení, případně i se zpětnou účinností odejmuto, pokud se prokáže, že poměry účastníka osvobození neodůvodňují nebo neodůvodňovaly (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 8. 2000, sp.zn. IV. ÚS 271/2000).

Podle ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s. účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly.

Individuální osvobození od soudních poplatků je procesní institut, jehož účelem je ochrana účastníka řízení, který se nachází v úživých poměrech, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona o soudních poplatcích. Při rozhodování o osvobození od soudních poplatků se také aplikuje, za použití § 64 s. ř. s., ustanovení § 138 o. s. ř., podle něhož lze přiznat účastníku řízení osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to jeho poměry, a to zcela nebo zčásti. Žadatel je přitom povinen soudu prokázat věrohodným způsobem své majetkové a sociální poměry. Při rozhodování o osvobození od soudních poplatků pak soud přihlíží k celkovým majetkovým poměrům žadatele, k výši soudního poplatku, k nákladům, které si pravděpodobně vyžádá dokazování, k povaze uplatněného nároku a k dalším obdobným okolnostem.

Krajský soud při rozhodování o osvobození od soudních poplatků tedy přihlíží nejen k majetkovým poměrům žadatele, ale také k výši soudního poplatku. Při hodnocení majetkových poměrů žadatele je třeba zohlednit nejen výši jeho příjmů a množství disponibilních finančních prostředků, ale rovněž k jeho možnosti si tyto prostředky opatřit. Rozhodnutí o žádosti pak musí vždy vycházet z konkrétního posouzení naplnění výše uvedených podmínek a musí odpovídat tomu, aby žadateli nebylo jen pro jeho majetkové a sociální poměry znemožněno uplatňovat nebo bránit své právo. Osvobození od soudních poplatků je proto možno přiznat pouze osobě, která objektivně není schopna soudní poplatek zaplatit a nemá jinou možnost, jak se domoci svých práv než cestou soudní. Vždy je však nutno přihlížet i ke konkrétním možnostem žadatele opatřit si finanční prostředky. Zhodnocení všech rozhodných okolností, které vypovídají o poměrech žadatele, je věcí úvahy soudu a promítá se do jeho závěru, zda je žadatel s ohledem na své poměry schopen zaplatit soudní poplatky.

Z dikce ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s. především vyplývá, že účastník může být osvobozen od soudních poplatků při splnění těchto tří předpokladů: a) podání žádosti o osvobození od soudních poplatků, b) podaný návrh (na zahájení řízení) není zjevně neúspěšný, c) doložení nedostatku prostředků.

V daném případě stěžovatel podal žádost o osvobození od soudních poplatků. Je pro splnění první předpoklad. Z obsahu spisu nevyplývá, že by krajský soud vyhodnotil žalobu stěžovatele byla zjevně neúspěšnou, a je tedy splněn i druhý předpoklad. Při zkoumání existence posledního předpokladu potřeba nejprve zdůraznit, že účastníka řízení „zatěžuje“ jak břemeno tvrzení, tak i břemeno důkazní. To znamená, že pokud chce být účastník ohledně své žádosti o osvobození od soudních poplatků úspěšný, musí nejen uvést, v čem spatřuje svůj nedostatek prostředků, který podle jeho názoru vede k tomu, že nemůže soudní poplatek uhradit, ale současně musí i takové tvrzení prokázat.

Stěžovatel sice tvrdil, že není schopen zaplatit soudní poplatek, ale neunesl své břemeno důkazní v tom smyslu, že by krajský soud na základě jím předložených důkazů mohl dospět k závěru pro stěžovatele příznivému. Právní úprava totiž nestanoví soudu povinnost, aby sám za účastníka řízení zjišťoval skutečnosti, které by svědčily o nedostatku stěžovatelových prostředků k zaplacení soudního poplatku. Krajský soud také nemohl presumovat finanční potíže stěžovatele, stejně jako existenci dluhů, byť by jinak tyto okolnosti mohly objektivně naplňovat podmínky pro úplnému nebo částečnému osvobození od soudních poplatků.

Z opětovné žádosti stěžovatele o osvobození od soudních poplatků lze jen velmi obtížně konkrétně dovodit, že nemá prostředky k zaplacení soudního poplatku za podanou žalobu. Stěžovatel v žádosti vede polemiku s krajským soudem, jakým způsobem má hodnotit údaje uvedené v „čestném prohlášení“, z čeho lze dovozovat splnění poplatkové povinnosti a čeho se bude domáhat v rozhodnutí o jeho žádosti o osvobození od soudních poplatků. Byť tedy neuvedl nic konkrétního o svých majetkových, výdělkových a osobních poměrech, i přesto je z obsahu žádosti zřejmé, že žádá o osvobození od soudních poplatků, a to z důvodu tíživých majetkových poměrů.

Na základě stěžovatelem předloženého Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech a vyplněného výše uvedeným způsobem, tedy de facto nevyplněné, v němž odkázal na své původní čestné prohlášení a listinu založenou u správy krajského soudu, krajský soud zcela důvodně konstatoval, že toto čestné prohlášení není prokázáním toho, že stěžovatel nemá dostatečné prostředky. Takovým důkazem není ani potvrzení Městského úřadu v Poličce ze dne 1. 7. 2008 o poskytnutí příspěvku na živobytí, v němž není konkretizována ani jedna z dávek, jejímž stěžovatel může být příjemcem, v kterém není uvedena ani výše dávky. Navíc toto potvrzení bylo vydáno pro zdravotnická zařízení v souvislosti s hrazením regulačních poplatků, které má pro účely veřejného zdravotního pojištění omezenou platnost po dobu 30 dnů. Stěžovatel tedy doložil jen to, že je možným příjemcem příspěvku na živobytí, ale výši tohoto příspěvku již nikdy neuvedl, ani nedoložil, ač jde o důležitý údaj. Za tohoto stavu stěžovatel, nejen, že řádně neuvedl, v čem spatřuje nedostatek prostředků, který podle jeho názoru vede k tomu, že nemůže soudní poplatek uhradit, ale současně takové tvrzení ani ničím nedoložil.

Neopodstatněná je dále stížní námitka, že krajský soud fakticky vymáhá vyplnění Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech, ačkoliv i jeho obsahem jsou prohlášení žadatele o pravdivosti všeho, co je tam uvedeno. Krajský soud by jistě považoval za doložení nedostatku prostředků i jiné sdělení stěžovatele, ale muselo být jít o informaci, resp. důkaz, z něhož by bylo možno dovozovat, že stěžovatel doložil nedostatek prostředků. Nic takového ale stěžovatel neučinil. Stěžovatel se mýlí, pokud se domnívá, že obsahem Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech jsou jen čestná prohlášení žadatele o pravdivosti všeho, co je tam uvedeno. Tak např. k bodům II. a III., pokud je žadatel vyplňuje, je třeba i potvrzení zaměstnavatele, a k bodům IV. až VI. je třeba připojit přílohy, kterými jsou rozhodnutí daňová a rozhodnutí o přiznání dávky z hmotného a sociálního zabezpečení. Právě ty byly v případě stěžovatele aktuální, a přesto byla tato rubrika proškrtnuta.

Stěžovatel uvedl v kasační stížnosti i výhrady, které nesměřují k podstatě věci, např. „krajský soud nerozlišuje mezi prokázáním a doložením nějaké skutečnosti a svévolně zaměňuje platnost a účinnost listiny, nepřipustně odmítá provést důkaz listinou, kterou soudu předložil a fakticky vymáhá vyplnění formuláře vzoru 060 o. s. ř., krajský soud vystupuje v roli kontrolora či vyšetřovatele, jakoby se osvobozením poskytovalo plnění, jež by nebylo odejmutelné v průběhu řízení“, apod., jsou jen polemikou v obecné rovině, která postrádá konkrétní výhrady ve vztahu k doloženosti či nedoloženosti prostředků ve smyslu ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s.

Nejvyšší správní soud z uvedených důvodů dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná, a proto ji zamítl (§ 110 odst.1 s. ř. s.). V e věci rozhodl bez jednání, protože mu takový postup umožňuje ustanovení § 109 odst. 1 s. ř. s.

Výrok o náhradě nákladů řízení se opírá o ustanovení § 60 odst. 1 věta první ve spojení s § 120 s. ř. s., podle kterého, nestanoví-li tento zákon jinak, má účastník, který měl ve věci plný úspěch právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. Nejvyšší správní soud žádnému z účastníků náhradu nákladů nepřiznal, protože stěžovatel v řízení úspěch neměl a Jihočeské vědecké knihovně žádné náklady s tímto řízením nevznikly.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 11. prosince 2008

JUDr. Eliška Cihlářová
předsedkyně senátu